

Aan: De leden van de gemeenteraad van Amsterdam
Datum: 17 oktober 2024
Portefeuille(s): ICT en Digitale Stad
Portefeuillehouder(s): Alexander Scholtes
Behandeld door: Digitalisering, Informatie en Innovatie (bestuurszaken.dii@amsterdam.nl)
Onderwerp: Tussenrapportage Digitaal Onafhankelijk

Geachte leden van de gemeenteraad,

De gemeenteraad heeft op 28 maart 2024 unaniem ingestemd met het gewijzigde initiatiefvoorstel 'Amsterdam Digitaal Onafhankelijk' van het lid IJmker. Dit initiatiefvoorstel verzoekt om de gemeente Amsterdam minder afhankelijk te maken van grote techbedrijven voor haar digitale diensten en producten. Ik heb u naast de verkenning voor het einde van het jaar ook een tussenstand beloofd.

In deze brief vindt u deze tussenstand. Vooraf wil ik u zeggen dat de groter wordende afhankelijkheid van een beperkt aantal spelers ('big tech') mij ook zorgen baart. De gemeente Amsterdam kan het zich niet veroorloven om grote delen van haar bedrijfsvoering in de handen van een enkele partij te leggen. Voor het college gaat dit onderzoek dan ook over het goed organiseren van bedrijfscontinuïteit voor de dienstverlening aan onze inwoners.

We zien dat we dit niet alleen kunnen en actief samenwerking moeten opzoeken met andere overheden. En het vergt zorgvuldigheid. Ik zie een parallel met de ontwikkeling van digitale rechten. Zeven jaar geleden was dat nog een relatief onbekend en onbemind onderwerp. Nu is het niet meer weg te denken. Ik denk dat we daar als Amsterdam verschil hebben gemaakt door voorop te lopen in het agenderen van het belang van digitale rechten. Dat hebben we gedaan door de problemen zo concreet mogelijk te maken en beelden te geven bij oplossingen. Ik zie dat bij digitale onafhankelijkheid ook: nu voelt dat als een groot en ongrijpbaar vraagstuk, en tegelijkertijd denk ik dat we als gemeenten het Rijk en Europa kunnen inspireren met concrete voorbeelden. Ik hoop dan ook dat u deze tussenstand zo leest: we zijn duidelijk nog aan het verkennen en richten ons op concrete activiteiten voor meer digitale onafhankelijkheid.

Het initiatiefvoorstel Amsterdam Digitaal Onafhankelijk

In het initiatiefvoorstel 'Amsterdam Digitaal Onafhankelijk' wordt het college verzocht:

1. te onderzoeken wat ervoor nodig is om in 2030 digitaal onafhankelijk te zijn;
2. hiertoe een nadere verkenning met verschillende scenario's nog voor het einde van 2024 voor te leggen aan de raad, waarin in ieder geval de volgende elementen worden meegenomen:
 - a. welke ICT-producten en -diensten het meest kansrijk zijn en waar de grootste uitdagingen liggen;

- b. binnen welke domeinen 'quick wins' te behalen zijn en wat ervoor nodig is om die omslag te maken;
 - c. mogelijkheden van voorwaarden opnemen in inkoopbeleid;
 - d. mogelijkheden voor het opzetten van een coöperatie voor gezamenlijk beheer van open source tools die nu al gebruikt worden door verschillende gemeenten;
3. op basis waarvan een Amsterdamse strategie kan worden vastgesteld;
4. hierin samen te werken met de VNG, maatschappelijke organisaties en internationale netwerken van steden zoals Eurocities en de City Coalition for Digital Rights.

Tussenstand van de verkenning Amsterdam Digitaal Onafhankelijk

In deze brief neem ik u mee in de tussenstand van de verkenning, aan de hand van bovengenoemde punten uit het initiatiefvoorstel.

1. Onafhankelijk van wie en wat?

In het initiatiefvoorstel staat:

De voorwaarden waar 'digitaal onafhankelijk' aan zou moeten voldoen zijn op verschillende plekken al uitvoerig uitgedacht. Een goed startpunt is het manifest van Public Spaces dat stelt dat softwaresystemen moeten voldoen aan de waarden "open, transparant, verantwoordelijk, soeverein en de gebruiker centraal". Ook de Foundation for Public code heeft een duidelijke lijst van criteria die overheden kunnen gebruiken in hun inkoop van ICT-producten en diensten. Voor GroenLinks betekent digitale onafhankelijkheid minimaal dat de gemeente geen gebruik meer maakt van diensten of producten van bedrijven wiens verdienmodel gebaseerd is het verzamelen van en handelen in gegevens.

De stad is op allerlei aspecten digitaal afhankelijk van verschillende partijen, zoals bijvoorbeeld hardware, software, data-inwinning, glasvezelkabels en datacenters. We moeten dus preciseren wat de doelstelling 'onafhankelijkheid' inhoudt. Daarvoor gebruiken we de onderzoeken uit de Nationale Agenda Digitale Open Strategische Autonomie¹ (DOSA) en de definitie hieruit van strategische autonomie:

"het vermogen van de Europese Unie om als mondiale speler, in samenwerking met internationale partners, op basis van eigen inzichten en keuzes publieke belangen te borgen en weerbaar te zijn in een onderling verbonden wereld."

Nederland is afhankelijk geworden van het gebruik van allerlei vormen van digitalisering zoals de productie van microchips, dataopslag en de ontwikkeling van software. TNO doet in het kader van de DOSA onderzoek naar de strategische autonomie van Nederland en stelt² dat:

- de meeste Europese data in de Verenigde Staten gehost worden (let wel: dat geldt niet voor de data van de gemeente Amsterdam).

¹ de Agenda Digitale Open Strategische Autonomie (DOSA) is in oktober 2023 door Minister Adriaanse (EZK) aangeboden aan de Tweede Kamer. Dit plan bouwt voort op het beleid dat is uiteengezet in de Strategie Digitale Economie.

² TNO (2024) Towards a sovereign digital future- the Netherlands in Europe

- we voor de kern van de digitale infrastructuur (routers, switches, encryptors en servers) afhankelijk zijn van niet-Europese aanbieders en de grootste wereldwijd actieve techbedrijven.
- de applicaties en diensten waar in Europa gebruik van wordt gemaakt grotendeels in Amerikaanse handen zijn.
- op andere niveaus (denk aan infrastructuur en hardware) Europa op het gebied van grondstoffen in sterke mate afhankelijk is van China.

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft in september 2024 een strategische verkenning naar digitale autonomie en de Rijksoverheid afgerond³. Hierin stelt zij dat:

Digitale autonomie en digitale soevereiniteit zijn cruciale, maar verschillende concepten. Autonomie richt zich op het vermogen van de overheid om haar digitale systemen en data onafhankelijk te beheren en beveiligen, terwijl soevereiniteit streeft naar volledige controle en afdwingbare jurisdictie over het digitale domein. Digitale autonomie is een noodzakelijke eerste stap op weg naar volledige digitale soevereiniteit.

De verkenning geeft aan dat digitale autonomie te bereiken is door controle over data en IT-systemen, maatregelen voor veiligheid en privacy, interoperabiliteit en standaarden, strategische inkoop en wendbare en weerbare systemen.

Om digitale soevereiniteit te bereiken moet er gewerkt worden aan volledige controle en jurisdictie, nationale technologieën, onafhankelijkheid van externe invloeden, maximale veiligheid en versterken van weerbaarheid.

Conclusie:

- Op nagenoeg elk aspect van digitalisering is Nederland sterk afhankelijk van voornamelijk USA en China, en specifiek big tech zoals Microsoft, Google en Amazon.
- De gemeente Amsterdam is wat betreft big tech vooral afhankelijk van Microsoft. Dit in cloud en kantoorautomatisering. Daarnaast is de stad is op allerlei aspecten digitaal afhankelijk van verschillende partijen, zoals bijvoorbeeld hardware, software, data-inwinning, glasvezelkabels en datacenters. We moeten dus preciseren wat de doelstelling 'onafhankelijkheid' inhoudt.
- Hiervoor worden verschillende termen gebruikt, zoals digitale onafhankelijkheid, strategische autonomie, digitale autonomie en digitale soevereiniteit en aanverwante termen zoals digitale gemeenschapsgoederen. De definities zullen waarschijnlijk nog evolueren, maar voor nu past digitale autonomie het best bij de opgave voor Amsterdam.
- We streven naar controle over onze data en IT-systemen, maatregelen voor veiligheid en privacy, interoperabiliteit en standaarden, strategische inkoop en wendbare en weerbare systemen.

³ strategische verkenning naar digitale autonomie en de Rijksoverheid door het Ministerie van BZK, september 2024

2. Ontwikkelingen: wat doen Europa, Rijk en VNG?

Er zijn bij de Europese Commissie, het Rijk, VNG en maatschappelijke partners en bedrijfsleven verschillende ontwikkelingen die van invloed (kunnen) zijn op de uitkomsten van deze verkenning.

Europa

Het 'Digitaal kompas 2030: de Europese aanpak voor het digitale decennium'⁴ geeft aan waar de Europese Commissie op inzet. Deze koers vertaalt zich in wet- en regelgeving (zoals de AI Act) en stimuleringsprogramma's. Digitale onafhankelijkheid zien we bijvoorbeeld in het European Digital Infrastructure Consortium (EDIC) op het gebied van digitale gemeenschapsgoederen. Dat is een Europees onderzoekstraject gericht op het opzetten van een één-loket-systeem voor investeringen in bestaande en nieuwe Open Source Software-projecten. Ook worden verschillende onderzoeken gedaan naar aanbevelingen en een roadmap voor 'European sovereignty'. Dit gaat over meer dan software, denk ook aan hardware zoals batterijen.

Landelijke ontwikkelingen

Voormalig minister Adriaansens (EZK) informeerde de Tweede Kamer op 17 oktober 2023 over de aanbidding van de Agenda Digitale Open Strategische Autonomie (DOSA), voortbouwend op de Strategie Digitale Economie. In de DOSA wordt verwezen naar een open source strategie 'Opensource werken: de vrijblijvendheid voorbij' als vervolg van de beleidslijn 'Open, tenzij...' uit 2020: de broncode van overheidssoftware (software gebruikt door de overheid) moet open source zijn, tenzij er gegronde redenen zijn hiervan af te wijken. Hierin staat ook argumentatie rond de Wet Open Overheid, het oprichten van Open Source Program Office (OSPO) en een 'open, tenzij' afwegingskader. In de DOSA wordt ook beschreven hoe het Kabinet aankijkt tegen digitale onafhankelijkheid en kantoorautomatisering. Het Ministerie van BZK is trekker van de verkenning Kantoorautomatisering voor de DOSA. Deze verkenning is in 2023 gestart. In maart 2024 verscheen een rapport van Clingendael⁵ over de huidige status van strategische autonomie.

Tweede Kamerlid Kathmann heeft in juni 2024 het initiatief genomen voor een debat over uitbesteding van ICT aan Big Tech. Samen met Tweede Kamerlid Dijkstra presenteerde zij op 18 juni 2024 namens GroenLinks-PvdA en NSC een initiatiefnota voor een Nederlandse Cloud, genaamd 'Wolken aan de Horizon'. Zij stellen dat sommige gemeenten een te grote leveranciersafhankelijkheid hebben. De kamerleden zijn in september langs geweest bij het CIO overleg van de G4. De G4 werkt gezamenlijk aan een reactie en vervolg op deze initiatiefnota.

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft in september 2024 een strategische verkenning naar digitale autonomie en de Rijksoverheid afgerond⁶. Deze strategische verkenning onderstreept het belang van een betrouwbare en bereikbare overheid die zelfstandig beslissingen kan nemen en opereren, zonder buitensporige afhankelijkheid van buitenlandse technologieën en diensten. Deze verkenning bevat een eerste aanzet richting een Actieagenda

⁴ Europese Commissie: Digitaal kompas 2030: de Europese aanpak voor het digitale decennium
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0118>

⁵ Clingendael: Nederland en de EU: Zet in op Cloud soevereiniteit
<https://www.clingendael.org/publication/nederland-en-de-eu-zet-op-cloudsoevereiniteit>

⁶ strategische verkenning naar digitale autonomie en de Rijksoverheid door het Ministerie van BZK, september 2024

Digitale Autonomie (ADA). De verkenning voor de Rijksoverheid geeft een goed overzicht van de verschillende ontwikkelingen en aspecten van digitale autonomie. Op basis van deze verkenning ontwikkelt het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een visie en strategie met daarin maatregelen. Denk daarbij aan een afwegingskader voor cloud keuzes.

Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG)

De VNG is gestart met een positie paper over Digitale Onafhankelijkheid en verwacht deze in de eerste helft van 2025 te publiceren. De VNG heeft ⁷ een investering van € 4,5 miljoen voor het Transitieprogramma Common Ground (samenwerking om gezamenlijk publieke software te ontwikkelen) en vervolgens jaarlijks € 4 miljoen om samen met alle gemeenten steviger in te zetten op Common Ground vastgesteld. Ook onderzoekt de VNG om hergebruik van gemeentelijke innovaties te bevorderen en te bekrachtigen.

Maatschappelijke partijen en bedrijfsleven

Zowel bedrijven, maatschappelijke instanties als individuele experts spreken zich regelmatig uit voor meer inzet van overheden op digitale onafhankelijkheid, bijvoorbeeld Waag en Commons Network^{8 9 10}. Een deel van deze bedrijven heeft zichzelf ook verenigd in het tijdelijk consortium CODE-W. Dit consortium heeft gewerkt aan een plan voor digitaal onafhankelijker Nederland. Dit was een plan voor een aanvraag voor het Nationale Groeifonds. Door de koerswijziging van het Groeifonds is dit plan van tafel. Echter zijn verschillende deelnemers van dat tijdelijke consortium CODE-W, zoals Public Spaces, doorgegaan met werken aan initiatieven voor meer digitale onafhankelijkheid. Ook hieruit putten we voor de verkenning. Ditzelfde geldt voor de Cities Coalition for Digital Rights. Via dit netwerk en andere Europese netwerken verkennen we samenwerking met andere steden.

De commissie Digitale Zaken van de Tweede Kamer laat zich al enige tijd informeren over digitale onafhankelijkheid. Een initiatief om als Nederland steviger in te zetten op digitale onafhankelijkheid is vanuit die commissie te verwachten. Ook de lokale overheid is daarvoor aan zet. Amsterdam neemt een leidende rol in de nationale ambities voor digitale onafhankelijkheid. Inspirerend voorbeeld¹¹ hierbij is hoe de Deense overheid haar dienstverlening heeft getransformeerd naar een dienstverlening waar inwoners centraal staan en betere samenwerking op IT.

Conclusie:

- Europa, Rijk, gemeenten, onderzoeksinstituten, maatschappelijke partners en bedrijfsleven geven afzonderlijk van elkaar het belang van digitale onafhankelijkheid aan.

⁷ Samenvatting propositie transitieprogramma Common Ground <https://vng.nl/sites/default/files/2024-05/ogd-bijlage-1-samenvatting-propositie-transitieprogramma-common-ground.pdf>

⁸ Commons Network - <https://www.commonsnetwork.org/project/digital-commons/>

⁹ <https://waag.org/nl/article/waarom-verplaatsing-nl-domein-naar-amazon-een-slecht-idee/>

¹⁰ <https://www.nrc.nl/nieuws/2021/10/08/nee-big-tech-reguleert-zichzelf-niet-a4061202>

¹¹ <https://staatvandeuitvoering.nl/case/deense-digitale-overheid-succesvol-dankzij-langetermijn-strategie/>

- De motivaties van dit belang verschillen van zorgen om privacy en democratische waarden door inmenging van big tech tot zorgen om mono- en duopolies die de bedrijfscontinuïteit in gevaar kunnen brengen.

3. Eerste inzichten

Huidig beleid van de gemeente Amsterdam

In 2020 is de eindrapportage Bestuursopdracht I-domein vastgesteld. Deze bevat een omvangrijk pakket aan ambities gericht op een verdere digitalisering van onze organisatie. Dit om op een toekomstbestendige, veilige en verantwoorde manier gebruik te kunnen maken van digitalisering om opgaven in de stad en ambities van het college beter op te kunnen pakken. Zo is er de afgelopen jaren geïnvesteerd in de migratie naar de public cloud, de generieke applicaties en de datafunctie en in de opbouw van de benodigde kennis en ervaring om deze zaken op te zetten en te onderhouden. De raad heeft ingestemd met deze koers en met diverse deeltuitwerkingen, waaronder de:

- Cloudstrategie gemeente Amsterdam 2022-2025 (25-08-2022)
- Sourcingstrategie Amsterdam (04-09-2019)
- Datastrategie gemeente Amsterdam 2021-2022 (03-03-2021)

De keuzes die we gaan maken rond digitale afhankelijkheid kunnen grote impact hebben. Beheerst veranderen is belangrijk voor de continuïteit van onze dienstverlening. Als we deze digitaal onafhankelijk willen hebben, wat is daar dan voor nodig? Wat betekent het voor de opbouw van het softwarehuis, wat voor de benodigde expertise, voor de beveiliging?

Eerste inzichten

- De voornaamste drie aspecten¹² van digitale onafhankelijkheid voor overheden zijn vertrouwelijkheid (wie kan er bij welke informatie?), wendbaarheid (ondersteunt IT de politieke en beleidskeuzes, of is de IT bepalend?) en weerbaarheid (is de organisatie in staat zelf IT weer werkend te krijgen na uitval?)
- Het aantal onderzoeken naar digitale onafhankelijkheid groeit. Zoals onderzoek door TNO in opdracht van het Rijk, analyses van incidenten (zoals het voorbeeld van De Nederlandse Bank – Centric) en voorbeelden zoals op de conferentie Public Spaces.
- Inkoopvoorwaarden en een gezamenlijke beheersorganisatie (bijvoorbeeld met andere overheden of initiatieven zoals digitale gemeenschapsgoederen) kunnen een deel van de oplossing kunnen zijn.
- Onafhankelijk betekent dat je een andere keuze kan maken, door bijvoorbeeld zelf software te bouwen of door afspraken te maken om eenvoudig van leverancier te kunnen wisselen. Vaak wordt open source genoemd als oplossing. Dat is een deel van de oplossing. Door alleen open source in te kopen is de gemeente nog niet digitaal autonoom. Gebruik van open source helpt daarbij. Open source gaat over de mogelijkheid

¹² Volgens tech-expert Bert Hubert gaat digitale onafhankelijkheid in de kern over drie belangrijke aspecten: vertrouwelijkheid, wendbaarheid en weerbaarheid.

van hergebruik van code. Er moeten bijvoorbeeld ook andere aanbieders zijn die het product aanbieden. Net zoals dat een exitstrategie per product belangrijk is.

- We zien kans om digitale onafhankelijkheid stevig in het komende Rijksbeleid en Europees beleid te krijgen. Dat is belangrijk, want digitale onafhankelijkheid vraagt naast inzet van de gemeente vooral om landelijk en Europees beleid. De activiteiten voor meer digitale autonomie voor Amsterdam richten zich daarom ook op landelijke en Europese samenwerking, zoals met de VNG, het Rijk en de Cities Coalition for Digital Rights. De koers 2028¹³ van de VNG is hier een mooi voorbeeld van.
- Meer onafhankelijkheid qua bedrijfszekerheid, security, privacy kan wel leiden tot minder goede dienstverlening voor de Amsterdammer. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van Mastodon of Pubhubs als social media kanaal voor de gemeente. Dat voldoet meer aan de waarde van digitale autonomie maar heeft vooralsnog een beperkt bereik.
- Het aanbod van onafhankelijke producten en diensten is nu beperkt inzichtelijk. Op enkele domeinen worden verkenningen gedaan om dit beter in beeld te brengen, zoals de verkenning van het Rijk naar autonome samenwerkingssoftware.
- In het advies Cloud Voorziening (Cloud Platform)¹⁴ geeft de Commissie Persoonsgegevens Amsterdam advies over de cloudstrategie van de gemeente Amsterdam (2021 - 2025). Dit adviestraject is begonnen in maart 2022 en afgerond in september 2023. De adviezen zijn meegenomen in de cloudstrategie. Voor deze voortgangsbrief haal ik graag aan dat "de commissie acht het in het bijzonder bewonderingswaardig dat men streeft naar technische oplossingen en standaarden die hoger liggen dan normaliter worden aanbevolen, met name om een zo hoog mogelijk beschermingsniveau te handhaven voor bijzondere en strafrechtelijke persoonsgegevens.". Tegelijkertijd waarschuwt de commissie dat "de afhankelijkheidsrelatie die onlosmakelijk is verbonden aan het plaatsen van ICT-systemen in de cloud niet mag worden onderschat". Het advies van de commissie is om niet te wachten totdat er andere cloud omgevingen beschikbaar zijn met het maken van een exitstrategie. Ook dat advies is meegenomen in de cloudstrategie. De exitstrategie is onderdeel van het contract met de cloudleverancier. Hiermee wordt gewaarborgd dat de leverancier meewerkt naar een overgang naar een andere leverancier. De exitstrategie is ook onderdeel van de cloudstrategie omdat de cloudstrategie een adoptieprincipe kent, waarbij we beginnen met één provider, maar uiteindelijk kunnen overgaan naar een multicloud (met meerdere leveranciers).
- Initiatieven die er nu zijn om meer digitale autonomie te bevorderen zijn vooral beschermend van aard, zoals regelgeving, voorwaarden en standaarden. Meer stimulerende initiatieven komen langzamer op gang, zoals digitale gemeenschapsgoederen.
- Deze verkenning richt zich nu op de overheid. Dezelfde inzichten gelden ook voor de digitale kant van de samenleving. Denk aan scholen, onze online leefwereld, de publieke ruimte en maatschappelijke initiatieven. Welke rol de gemeente hierin moet en kan spelen is nog onbekend.

¹³ <https://vng.nl/sites/default/files/2024-09/vng-digitale-agenda-gemeenten-2028.pdf>

¹⁴ [https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/organisatie/overige/adviesraden/commissie-persoonsgegevens-amsterdam/adviezen-cpa-2023/advies-cloud-voorziening-\(cloud/](https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/organisatie/overige/adviesraden/commissie-persoonsgegevens-amsterdam/adviezen-cpa-2023/advies-cloud-voorziening-(cloud/)

Conclusie:

- In relatief korte tijd is digitale onafhankelijkheid en digitale autonomie bekend geworden. De urgentie wordt breder gedeeld, maar de argumenten voor het belang zijn verschillend. Gaat het om bedrijfscontinuïteit van onze dienstverlening of zijn het maatregelen tegen big tech?
- Voor de gemeente Amsterdam hoeft dit – in ieder geval in praktische zin – nog geen tegenstelling te zijn. Mocht een bewezen alternatief beter aansluiten bij deze waarden en de mogelijkheid bieden om onafhankelijk te worden van grote (commerciële) partijen dan kunnen we onderzoeken of overstappen mogelijk is en/of bij te dragen aan de ontwikkeling daarvan.
- Echter is een exit-strategie pas bruikbaar als een alternatieve aanbieder beschikbaar is. Om voorbereid te zijn wordt hier al wel aan gewerkt. Ook worden inkoopvoorwaarden worden veel als oplossing genoemd. Die zullen we ook uitwerken.
- Hoe stimuleren we een ecosysteem met publieke waarde dat diensten kan en wil leveren? De inzichten over hoe we als organisatie digitaal autonoom kunnen worden zijn beperkt. We zullen samen met onderzoeksinstituten, leveranciers en partners praktijkervaring op moeten doen. Denk hierbij aan het testen van exit strategieën en samenwerken rondom inkoop en beheer van software.

4. Naar digitale autonomie

Ik heb u verschillende scenario's beloofd. Die belofte is ingehaald door de tijd. Afgelopen maanden zijn er zoveel nieuwe ontwikkelingen en inzichten opgedaan dat de situatie helder is: we willen zoveel mogelijk digitale autonomie.

Of in 2030 Amsterdam 30% of 60% digitaal autonoom is weten we nog niet. In de verkenning die ik u eind 2024 stuur zal ik daarin ook nog niet precies kunnen zijn. We zijn hierbij afhankelijk van looptijden van huidige contracten en welk aanbod er is.

De verkenning richt zicht dus vooral op wat we al kunnen doen. En hoe we dat verantwoord kunnen doen. Dat is de opmaat naar een actieagenda waarbij we aansluiten op de activiteiten van andere overheden en maatschappelijke partners. De verwachting is dat zowel de VNG als het Ministerie van Binnenlandse Zaken in de eerste helft van 2025 hun agenda gereed hebben. Samen met kennisinstellingen zoals AMS-Institute, Lectoraat Responsible IT van de Hogeschool van Amsterdam en Commons Network en met de Vereniging Nederlandse Gemeenten en TNO Vector werken we ondertussen uit hoe we digitale autonomie concreet vorm kunnen geven.

In het initiatiefvoorstel wordt gevraagd om in de verkenning te onderzoeken:

- a. *Welke ICT-producten en -diensten het meest kansrijk zijn en waar de grootste uitdagingen liggen;*

Deze uitwerking vindt intern plaats en met bovengenoemde samenwerkingspartijen. Zo is er een marktvraag 'Hoe zien marktpartijen digitale onafhankelijkheid?' gedaan. Deze resultaten komen in de uiteindelijke verkenning.

Amsterdam zal de komende periode inzetten voor een meer intensieve samenwerking gericht op inkoop, ontwikkeling en beheer van (open source) software en clouddiensten voor de lokale overheid. Denk hierbij ook aan het concreet testen van exitstrategieën en onderzoeken hoe we een fallback kunnen organiseren met een Nederlands datacenter.

Voor het aansluiten op een Nederlands datacenter volgen we nauw de activiteiten van het Rijk naar aanleiding van de initiatiefnota voor een Nederlandse Cloud.

b. Binnen welke domeinen 'quick wins' te behalen zijn en wat ervoor nodig is om die omslag te maken;

We willen als Amsterdam een zinvolle voortrekkersrol en we gaan uitwerken wat toepassing van het principe van digitale autonomie kan betekenen. Tegelijkertijd is er nog beperkt zicht op wat digitale autonomie voor invloed heeft op de kernprocessen van de gemeente.

Op welke domeinen is de (huidige) afhankelijkheid het grootst? En waar kunnen we eventueel ten dele onafhankelijkheid bereiken? Om die vragen te beantwoorden gaan we in de verkenning de impact verkennen van het uitbreiden van de sourcingsstrategie met expliciet digitale onafhankelijkheid. Met bedrijfscontinuïteit als belangrijk argument. Zo is er in de Gemeentelijke Inkoop bij IT Toolbox (GIBIT) meer aandacht voor standaarden. Denk hierbij aan standaarden voor dataportabiliteit zodat je data uit de applicatie kan halen en mee kan nemen als je wisselt van aanbieder.

Een voorbeeld van IT in Amsterdam die onafhankelijk is, is het VOR-IN-netwerk. VOR-IN is een autonoom operationeel ICT-netwerk van de directie Verkeer en Openbare ruimte ter ondersteuning van de gemeentelijke mobiliteitsketen. Er draaien (grotendeels eigen) applicaties op zoals aansturing van openbare verlichting, het Langzaam Verkeer Monitoringssysteem Amsterdam (LVMA), handhavingssysteem Cleopatra en dynamische verkeersinformatie. VOR-IN is in 2016 begonnen met twee servers en is inmiddels een volwaardige functionaliteit die draait op eigen hardware met eigen beheer, en die voldoet aan alle veiligheidseisen. Dit soort systemen in eigen beheer houden, is niet altijd even gemakkelijk door de beperkte schaalomvang en veranderende wetgeving, maar dit voorbeeld laat zien dat het wel kan.

Een ander voorbeeld is onafhankelijker worden in kantoorautomatisering. Het Rijk werkt aan een 'proof of concept' voor autonome samenwerkingssoftware. Bij deze verkenning sluit de gemeente Amsterdam aan.

c. Mogelijkheden van voorwaarden opnemen in inkoopbeleid;

Met inkoopvoorwaarden kan de gemeente voorwaarden stellen aan wat ingekocht wordt. Voordeel is dat er specifiek gemaakt moet worden wat we verwachten van de leverancier om digitaal autonoom te zijn. Nadeel is dat meer voorwaarden stellen bij aanbestedingen ervoor kan zorgen dat er een beperkter aanbod is van marktpartijen. Een aanname is dat vooral nieuwe partijen zich laten afschrikken. Specifieke inkoopvoorwaarden gaan we verder ontwikkelen. In deze ontwikkeling kijken we ook naar de specificaties van de Foundation for Public Code en Public Spaces.

Met onderzoekers van het AMS Institute wordt preciezer geduid wat digitale autonomie is zodat deze indicatoren kunnen helpen bij bijvoorbeeld aanvullende inkoopvoorwaarden en marktverkenningen voor software.

- d. *Mogelijkheden voor het opzetten van een coöperatie voor gezamenlijk beheer van open source tools die nu al gebruikt worden door verschillende gemeenten;*
VNGr (VNG Realisatie) werkt vanuit het programma Common Ground aan het beter faciliteren van samenwerking tussen gemeenten. Of beheer door de VNG of een coöperatie mogelijk is wordt onderzocht. In praktische zin is het mogelijk. Zo zijn er losse voorbeelden zoals de stichting die het beheer van PLEIO – Plein Overheid – doet.
Met de G4 wordt ingezet op intensieve samenwerking op inkoop en beheer. Hiervoor is de werving voor een programmamanager gestart en de verwachting is dat dit begin 2025 zijn eerste vruchten afwerpt.

Tot slot

Ik hoop dat bovenstaande een beeld geeft van de richting van de verkenning en dat het uw raad de gelegenheid geeft om nadere ideeën en aandachtspunten mee te geven. Het is mijn ambitie om u de verkenning eind dit jaar aan te bieden, waarbij we niet alleen zullen beschouwen maar ook concrete acties voorstellen.

Ik heb u beloofd mee te nemen in de ontwikkeling van deze verkenning. Ik zou dan ook graag een expertsessie willen organiseren voor u om u mee te nemen in de ontwikkelingen en afwegingen. Ik verneem graag of u daar interesse in heeft.

Met vriendelijke groet,

Namens het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Amsterdam,

Alexander Scholtes
Wethouder ICT en Digitale Stad